

Seminář z českých středověkých dějin (do počátku 16. století)
Paralelka: čtvrtek 10:50-12:20 a 15:50-17:20, P200, Jakub Izdný
LS 2023/2024 (pokračování ze ZS, návaznost není podmínkou)

Seminář doplňuje hlavní kurzovní předmět České středověké dějiny, pro studenty samostatného studia je povinný, pro studenty (obou) sdružených programů je povinně volitelný.

Výuka se doplňuje přímo s přednáškou, v zimním semestru se tak soustředí na prameny pro přemyslovské období, v letním sleduje zdroje od roku 1300 do konce středověku. Seminář se v zimním semestru zaměřuje na prameny, které tvoří základ využívaný pro studium českých dějin středověku. V letním semestru pak studium specifických pramenů doplňují i samostatná a srovnávací témata doplňující přednášku. Výuka je vedena plně seminární formou – studenti zpracují referát, který je pak komentován a diskutován. Část hodiny je věnována studiu konkrétních významnějších pramenů. Studenti získávají zápočet za účast, zpracování referátu a dva krátké testy.

Předběžný program (změny vyhrazeny, rozložení referátů bude doplněno)

R – předpokládané téma na referát P – diskuse nad prameny apod.

22. února: Úvodní hodina, informace, doplňky ze ZS

P – kroniky posledních Přemyslovců (návrat k tomu, co se nestihlo v zimním semestru)

29. února: Změna dynastie na trůnu jako historiografický problém

P – *Legitimita dynastií a dynastické pověsti*

R – Inaugurační diplomy Jana Lucemburského

R – Nástupy Zikmunda Lucemburského a panovníků z nových dynastií

7. března: České královny a ženy vrcholného a pozdního středověku

P – *Žena českého středověku*

R – Eliška Přemyslovna, Eliška Rejčka – ženy v politice Jana Lucemburského

R – Perchta z Rožmberka a její dopisy

14. března: Obraz Lucemburských panovníků

R – Král cizinec? Srovnání obrazů Jana Lucemburského v pramenech

R – Sebe prezentace Karla IV.

R – Obraz Karla IV. v populární kultuře

21. března: Kroniky doby Karlovy

3x R – výběr z kronik doby Karla IV.

28. března hodina odpadá (Zelený čtvrtek, děkanské volno)

4. dubna: TEST

P – *nad rodokmeny českých panovníků*

11. dubna: Právo doby Lucemburské

P – *české středověké právo (úvod)*

R – Zlatá bula Karla IV., Karel jako římský císař

R – *Maiestas Carolina*

18. dubna: Umění doby Lucemburské (exkurze)

P – *středověké umění jako historický pramen a problém*

R – Osobnost umělce ve středověku

R – Krásný sloh

25. dubna: Lucemburská doba a prostor

R – Země koruny české

P – *Praha (nejen) Karla IV.*

R – Staré letopisy české

2. května: Obrazy husitské doby

R – Dílo Vavřince z Březové

R – Mýty a legendy husitské doby

R – Pozitivní obraz Zikmunda Lucemburského

9. května: Poděbradská a jagellonská doba v pramenech

R – Kronika česká Eneáše Silvia Piccolominiho

R – Cestopisy doby poděbradské

R – Počátky humanistické etnografie

16. května: TEST

P – *bitva u Moháče*

Podrobné podmínky katestaci:

Student může za každý semestr semináře získat 120(+10) bodů, k získání zápočtu stačí 90. Body se přidělují:

40 bodů za docházku (za absenci na 1 hodině se odečítají 4 body), **za absenci na 6 a více hodinách není možné zápočet udělit**

40 bodů za referát (vyučující hodnotí tematickou věcnost a shodu se zadáním níže!, dodržení času, přednes, kvalitu přípravy, absenci věcných chyb)

40 bodů za testy (píší se 2 testy za 20 bodů; test probíhá výběrem ze 3 odpovědí, vždy 1 je správně; náplň testu odpovídá dosud přednesené látce v semináři)

Vyučující může přidělit dalších 10 bodů studentovi za aktivitu v hodinách, účast na nepovinné výuce atd.

Podrobné instrukce k referátům:

Ke všem referátům doporučuji využít též nahlédnutí do odpovídajících částí svazků Velkých dějin zemí koruny české.

Inaugurační diplomy – referent *krátce* představí kontext nástupu Jana Lucemburského na český trůn a následně se bude věnovat inauguračnímu diplomu jako specifickému prameni; představí jeho dochování, význam a v krátkosti shrne související diskusi, zejména otázku originálního dochování Četba:

Naše národní minulost v dokumentech. Chrestomatie k dějinám Československa, I. díl, Praha 1954, s. 82–84 nebo VESELÝ, Zdeněk, *Dějiny českého státu v dokumentech*, Praha 1994, s. 54–55.

CHALOUPECKÝ, Václav, *Inaugurační diplomy krále Jana z roku 1310 a 1311*, Český časopis historický 50/1, 1949, s. 69–102.

BOBKOVÁ, Lenka, *Jan Lucemburský. Otec slavného syna*, Praha 2018. (pasáže věnované nástupu)
IWAŃCZAK, Wojciech, *Jan Lucemburský. Dějiny bouřlivého života a hrdinné smrti českého krále a lucemburského hraběte v jednadvaceti obrazech*, Praha 2018. (jako výše)

Nástupy Zikmunda Lucemburského a panovníků z nových dynastií – referent srovná informace o nástupu panovníků z nových dynastií: Zikmunda Lucemburského (specifický případ, nastupoval po faktickém interregnu v Čechách), Jiřího z Poděbrad, Vladislava Jagellonského, Ferdinanda

Habsburského; zaměří se především na formu (a případné dochování) nástupních/volebních kapitulací; srovná jejich vývoj od 14. do 16. století

Četba:

Nástupní „kapitulace“ Zikmunda: *Archiv český* III/3, s. 446–449.

Ostatní kapitulace nejsnáze: KALOUSEK, Josef, *České státní právo*, Praha 1892, s. 568–580 (vždy jen "nástupní" listiny výslovně zmíněných panovníků).

Odpovídající pasáže Velkých dějin zemí koruny české; nebo (a nadto) popisy nástupů z monografií: DRŠKA, Václav, *Zikmund Lucemburský. Liška na trůně*, Praha 1996.

KAVKA, František, *Poslední Lucemburk na českém trůně*, Praha 2002.

MACEK, Josef, *Jiří z Poděbrad*, Praha 1967.

Spíše pro zajímavost:

RAUSCHER, Rudolf, *Volební kapitulace a korunovační reversy panovníků ve státech střední Evropy*, Bratislava-Praha 1925.

Eliška Přemyslovna, Eliška Rejčka – ženy v politice Jana Lucemburského – referent popíše kontinuitu přemyslovské moci v osobnostech žen a dcer posledních Přemyslovců, dále se zaměří krátce na osobnost Anny, manželky Jindřicha Korutanského, následně popíše roli obou královen v české politice, „válku královen“ a definuje jejich mocenské a ekonomické zázemí: geografické body oporu, osobnosti kolem trůnu a šlechtice, kteří patřili k „stranám“ královen; pokusí se definovat základní politické cíle a strategie.

Četba:

Zbraslavská kronika; Dalimilova kronika

ANTONÍN, Robert, *Alžběta Rejčka a souboj o český trůn v letech 1306–1308* in: *Chrám Svatého Ducha a královna Eliška Rejčka v Hradci Králové 1308–2008*, Ústí nad Orlicí 2009, s. 17–31.

KOPIČKOVÁ, Božena. Eliška Přemyslovna. Královna česká 1292–1330. Praha: Vyšehrad, 2003. KUTHAN, Jiří. Královna Alžběta Rejčka (+ 1335). In: *Chrám Svatého Ducha a královna Eliška Rejčka v Hradci Králové 1308–2008. Historická tradice v dějinách města*. Ústí nad Orlicí 2009, s. 113–128.

ŠAROCHOVÁ, Gabriela V., *Radostný úděl vdovský. Královny-vdovy přemyslovských Čech*, Praha 2004.

Perchta z Rožmberka a její dopisy – referent představí osobu a kontext doby pozdně středověké šlechtičny Perchty z Rožmberka; na půdorysu dochovaného pramene – osobní korespondence (který představí, charakterizuje a shrne) – se pokusí o charakteristiku osobnosti (včetně biografie), sociálního kontextu, případně i srovnání s dnešní dobou

Četba:

SKÝBOVÁ, Anna, *Listy bílé paní rožmberské*, Praha 1985.

KUBÍKOVÁ, Anna, *Oldřich II. z Rožmberka*, České Budějovice 2004.

NĚMEC, Bohumír, *Rožmberkové: životopisná encyklopedie panského rodu*, České Budějovice 2001.

Král cizinec? Srovnání obrazů Jana Lucemburského v pramenech – referent projde prameny 14. století: Zbraslavskou a Dalimilovou kroniku, kroniky doby Karlovy a kroniku Jeana Froissarta; pokusí se postihnout základní rysy obrazu Jana Lucemburského v jednotlivých pramenech, při referátu dokládá na konkrétních ukázkách; v případě Zbraslavské kroniky se zaměří na proměnu obrazu Jana mezi nástupem a koncem práce; *kronikáře Froissarta a jeho dílo představí i jako samostatný pramen*

Četba:

Zbraslavská kronika, Dalimilova kronika, Kroniky doby Karla IV.

FROISSART, Jean, *Kronika stoleté války*, Praha 1977.

BOBKOVÁ, Lenka, *Jan Lucemburský. Otec slavného syna*, Praha 2018.

IWAŃCZAK, Wojciech, *Jan Lucemburský. Dějiny bouřlivého života a hrdinné smrti českého krále a lucemburského hraběte v jednadvaceti obrazech*, Praha 2018.

Sebe prezentace Karla IV. – referent analyzuje sebe prezentaci osoby Karla IV. v pramenech, které lze označit za spojené s jeho vlastní záměrnou činností; prameny obecně představí a zhodnotí odhadovanou míru zapojení Karla do jejich přípravy; pokusí se o kritické zhodnocení ve srovnání s některým z dostupných komentářů či odborných biografí

Četba:

Vlastní životopis Karla IV. (doporučené vydání KAREL IV., *Literární dílo*, Praha 2000) + popis osobnosti Karla IV. v kronikách obsažených v „Kroniky doby Karla IV.“; případně v dalších dílech ve výše uvedeném souboru

NODL, Martin, *Vita Caroli* in: *Lucemburkové. Česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012, s. 240–243.

ŽŮREK, Václav, *Karel IV. Portrét středověkého vládce*, Praha 2018. (zejména kapitola 11)

Obraz Karla IV. v populární kultuře – referent si vybere přiměřený okruh současných portrétů Karla IV. v literatuře (beletrie, referent má volnou ruku, ale silně doporučuji vše konzultovat s vyučujícím), filmu (*Slasti otce vlasti*, *Noc na Karlštejně*, *Smrt císaře a krále Karla IV.*, *Hlas pro římského krále*) či jiném populárním médiu (opět možno zcela libovolně, ale o to důrazněji doporučuji předchozí konzultaci); obraz srovná a kriticky zhodnotí na pozadí odborné literatury věnované Karlu IV.; součástí referátu je i zamyšlení nad důvody vítězství Karla IV. v anketě „největší Čech“ 2005.

Četba:

ŽŮREK, Václav, *Karel IV. Portrét středověkého vládce*, Praha 2018. (zejména kapitola 12)

KÜPPER, René, *Největší Čech všech dob, Němec, velký Evropan?: obraz Karla IV. v historiografii a na veřejnosti* in: *Císař Karel IV. 1316-2016: první česko-bavorská zemská výstava*, Praha 2017, s. 267–275.

Kroniky doby Karlovy – referenti si zvolí jednu z kronik spojovaných s epochou Karla IV.; představí pramen, okolnosti jeho vzniku, zdroje, rozsah a povahu informací sdělovaných autorem, pokusí se o zhodnocení „ceny“ a významu tohoto zdroje jak pro dobu starší, tak pro dobu Karla IV.; v hodině budou takto představeny 3 ze zmíněných pramenů podle výběru referentů

Četba:

Kroniky doby Karla IV., Praha 1987 (vyjma vlastního životopisu *Vita Caroli*): **František Pražský / Beneš Krabice / Přibík Pulkava / Jan Marignola / Neplach**. Věnujte pozornost studii Marie Bláhové v daném svazku (s. 557–585)!

Zlatá bula Karla IV., Karel jako římský císař – referent stručně představí osu panování Karla IV. v říši; zdůrazní jeho promyšlené budování vztahu Čech a říše; zaměří se pak především na reformu právního řádu říše; vyhne se informacím o pokusu o zavedení českého zákoníku!

Četba:

KAREL IV., *Státnické dílo*, Praha 2003, s. 255–308.

SEIBT, Ferdinand, *Karel IV. Císař v Evropě*, Praha 2002, s. 247–258.

SPĚVÁČEK, Jiří, *Zlatá bula z r. 1356 a její místo v koncepci čes. státu Karla IV.* in: *Velké kodifikace I*, Praha 1988, s. 193–218.

ŽŮREK, Václav, *Karel IV. Portrét středověkého vládce*, Praha 2018.

Maiestas Carolina – referent charakterizuje povahu a rozsah pokusu o psaní český zákoník, pramen přiměřeně popíše, zdůrazní způsob a stav jeho současného dochování a okolnosti jeho „odvolání“;

Četba:

KAREL IV., *Státnické dílo*, Praha 2003, s. 147–254.

NODL, Martin, *Maiestas Carolina* in: *Lucemburkové. Česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012,

s. 243–244.

NODL, Martin, *Maiestas Carolina: kritické postřehy k pramenům, vyhlášení a "odvolání" Karlova zákoníku*, *Studia mediaevalia Bohemica* 1/1, 2009, s. 21–35.

Osobnost umělce ve středověku – referent se zaměří na prosazení osoby umělce jako samostatného tvůrce, o němž získáváme informace v písemných pramenech; zasadí celý proces do kontextu emancipace umění jako svébytného „řemesla“ a zmíní konkrétní české příklady, zejména mistry Theodorika a „mistra třeboňského oltáře“; součástí referátu bude srovnání dvou přístupů k uměleckohistorickému bádání na knihách Mileny Bartlové a Jana Royta

Četba:

CASTELNUOVO, Enrico, *Umělec* in: LEGOFF, Jacques (ed.), *Středověký člověk a jeho svět*, Praha 2003, s. 183–208.

ROYT, Jan, *Mistr třeboňského oltáře*, Praha 2013.

BARTLOVÁ, Milena, *Skutečná přítomnost. Středověký obraz mezi ikonou a virtuální realitou*, Praha 2012. (zejména kapitola 2)

Krásný sloh – referent charakterizuje specifika a význam gotického malířství a sochařství (včetně vlivů na architekturu), zejména v období tzv. krásného slohu či krásných Madonn (1380–1420); zdůrazní zejména inspirační zdroje, vztahy s ostatními evropskými gotickými uměleckými školami Četba:

OTOVÁ, Michaela, *Počátky a formování krásného slohu* in: *Nad slunce jasnější. Plzeňská Madonna a krásný sloh*, Plzeň 2020, s. 22–62.

ROYT, Jan, *Mistr třeboňského oltáře*, Praha 2013.

Jiří FAJT – Jan ROYT, *České gotické umění*. Praha – Karolinum 2002.

České umění gotické, Praha 1970.

Země koruny české – referent charakterizuje územní zisky českého soustátí v době vlády Lucemburků a související administrativní reformu připravenou Karlem IV.; geograficky za pomoci map popíše rozsah moci a důležitá centra, případně dopravní osy; nastíní stručně historický vývoj jednotlivých území v době bezprostředně před a během náležitosti k českému státu a popíše krátce (zejména u novověkých ztrát) okolnosti oddělení těchto území od české koruny

Četba:

BOBKOVÁ, Lenka, *7. 4. 1348. Ustavení Koruny království českého*, Praha 2006.

Obecné informace je třeba tvůrčím způsobem hledat v encyklopediích a přehledových publikacích typu – *Lucemburkové. Česká koruna uprostřed Evropy*, Praha 2012.; *Velké dějiny zemí* (zejména IV. díl) atd.

K dispozici jsou i hlubší studie v sérii *Korunní země v dějinách českého státu*

Staré letopisy české – referent se pokusí o obecnou charakteristiku pestrého pramenného „balíku“, který představují tzv. Staré letopisy; zaměří se na rozdělení jednotlivých větví, jejich inspiraci a vazeb k politickým „stranám“ Čech pozdního středověku

Četba:

Ze starých letopisů českých, Praha 1980. (zejména související studie)

Staré letopisy české, Praha 2003 a 2018 (zejména studie)

Dílo Vavřince z Březové – referent představí osobnost mistra Vavřince (jeho biografii a politickou příslušnost v rámci husitského hnutí) a jeho dílo, shrne obsah jeho hlavních děl

Četba:

VAVŘINEC Z BŘEZOVÉ, *Husitská kronika. Píseň o vítězství u Domažlic*, Praha 1979.

Pozitivní obraz Zikmunda Lucemburského – referent zpracuje osobnost Zikmunda Lucemburského jako specifické téma, zaměří se především na racionální a konzervativnější výklad jeho jednání ve vztahu k českému království, případu Jana Husa a širší evropskou politiku (s důrazem na Zikmundovo zázemí v Uhrách a problémy z pohledu římského panovníka)

Četba:

DRŠKA, Václav, *Zikmund Lucemburský. Liška na trůně*, Praha 1996.

KAVKA, František, *Poslední Lucemburk na českém trůně. Králem uprostřed revoluce*, Praha 1998.

KEJŘ, Jiří, *Husův proces*, Praha 2000.

Mýty a legendy husitské doby – na základě publikace „Tajemství českých kronik“ Petra Čorneje si referent *po poradě s vyučujícím* vybere jeden z nastíněných problémů (kapitol) a pokusí se o jeho charakteristiku, postižení v pramenech a demaskování „mýtu“ spojeného s danou problematikou

Četba:

ČORNEJ, Petr, *Tajemství českých kronik. Cesty ke kořenům husitské tradice* (druhé, rozšířené a přepracované vydání!), Praha 2003.

Kronika česká Eneáše Silvia Piccolominiho – referent představí pramen, charakterizuje osobnost autora, jeho vztah k českým dějinám a pokusí se o dohledání inspiračních zdrojů pro specifický pramen, zdůrazní se zejména relevance historického pramene, který se vyjadřuje k českým dějinám z větší vzdálenosti

Četba:

ENEA SILVIO, *Historia Bohemica: Historie česká*, Praha 1998.

Cestopisy doby poděbradské – referent srovná cestopis Václava Šaška z Bířkova s Cestovním deníkem Lva z Rožmitálu; oba prameny popíše a vybere několik příkladů, na nichž ukáže rozdíly svědectví

Četba:

ŠAŠEK z Bířkova, Václav, *Deník o jízdě a putování pana Lva* (ed. J. Kolár, Praha 1974, nebo in: *Ve službách Jiříka krále*, ed. R. Urbánek, Praha 1940).

TETZEL, Gabriel, *Cestovní deník Lva z Rožmitálu a na Blatné 1465-67*, ed. L. Líbalová, Olomouc 2003.

Počátky humanistické etnografie – referent představí dílo *Hodoporicon* Johanna Butzbacha (zážitky německého studenta v českých zemích na konci 15. století) jako první náznak etnografického spisu věnovaného českým zemím

Četba:

BUTZBACH, Johannes, *Hodoporicon (zážitky německého studenta v českých zemích na konci 15. století)*, ed. K. Dvořák, Praha 1975.